

Nemzeti örökség és identitás a Kínában élő ujgur kisebbség példáján

A tanulmány röviden foglalkozik a Kelet-kutatás szerepével és Magyarországnak a Kelethez való történeti kapcsolatával, amelyet összetettsége miatt nem lehet az úgynevezett orientalizmusvitát domináló „Kelet és Nyugat találkozása” kettőssége alapján megközelíteni. A magyarok ázsiai eredettudata fontos tudományos munkákat eredményezett, ugyanakkor nem lebecsülendő szerepet játszott a magyar nemzeti örökség kialakításában is. A cikk második fele az ujugrok nemzeti örökségének alakulását vizsgálja, akiket egyes írások mint a magyarságot a Kelethez kötő legfontosabb láncszemet említenek. Az ujugrok egy török típusú nyelvet beszélő, mintegy 8 milliós lélekszámú, önálló államisággal nem rendelkező muszlim csoport, akik a Kínai Népköztársaság északnyugati részén, a Hszincsiang-Ujgur Autonóm Területen élnek. Ők alkotják az autonóm terület lakosságának túlnyomó többségét, amely Kína összterületének mintegy egyhatodát foglalja magában. Noha az utóbbi időkben a magyar őshazakutatók elméletei, amelyek vérségi, nyelvi és kulturális rokonságot tételeznek fel a magyarok és az ujugrok között, ismertebbé váltak az ujugur értelmiség körében, az Európához kötő ideológia mindaddig nemigen talált visszhangot az ujugrok hivatalos vagy akár nem hivatalosan artikulált nemzeti diskurzusában. Európa és a nyugati világ az ujugur identitáson és nemzeti tudaton belül egyelőre nem kap jelentős szerepet.

Az alábbi cikk első változata egy, a Collegium Budapest által 2000 januárjában rendezett interdiszciplináris konferenciára készült, amelynek központi témája a nemzeti hagyomány és a humán tudományok közötti viszony tárgyalása volt. Példának az ujugrok esetét idéztem, amelyről – kis magyar kerülővel – az alábbiakban is szó esik. A cikk kiindulópontja az orientalizmtika helye egy modern Európában, amely tudatosan bővíti határait, és igyekszik megszabadulni hagyományos Európa-központúságától. A cikk központi érve az, hogy még egy Európa-centrizmust tagadó, alapvetően egy Európát (Nyugatot) és az önmagát ezzel szemben meghatározó Mászt alapul vevő hozzáállás is legtöbbször szükségszerűen Európa-központú marad. Az ujugur példával ennek a kettősségen alapuló hozzáállásnak az elégtelenségét szeretném megmutatni, és azt bizonyítani, hogy bár Európa, illetve a nyugati kultúra jelenléte szinte világszerte jelentős tényező, a leegyszerűsített kettősség nem feltétlenül biztosít kielégítő keretet minden típusú kulturális találkozás számára. Fontosnak tűnik az is, hogy az ujugrokról a Magyarországon megszokott, jó esetben romantizáló, kevésbé szerencsés esetben nacionalista célokat szolgáló megközelítés helyett más kontextusban is szó essék.¹

Orientalisztika

Közismert, hogy az orientalisztikának – amely önmagában különféle tudományágak gyűjtőneve – a gyökerei a filológiáig nyúlnak vissza, amely a 19. század egyik alaptudománya volt. Nem egyszerűen a nyelvek egymáshoz való viszonyát kutatta, hanem egyebek között feladatának tekintette az ezeket a különféle nyelveket beszélő népek, valamint kultúrájuk, vallási rendszerük és mitológiájuk tanulmányozását is (lásd Hourani 1991:92). Definícióját tekintve az orientalisztika homályos gyűjtőfogalom: sok eltérő, gyakran egymáshoz csak igen gyenge szálakkal vagy egyáltalán nem kapcsolódó tudományágot foglal magában, amelyeknek egyetlen közös vonása az, hogy az egzotikum vonzása hívta őket életre. Olyan népek, nyelvek és kultúrák tanulmányozását tűzték ki célul, amelyek Európától távol voltak, és amelyek – az európai perspektívából nézve – alapvetően másnak tűntek. A Kelet-kutatás filológiai eredetéhez mind a mai napig hűséges maradt, ahogyan ezt a különböző európai egyetemeken ma is fennálló orientalisztika tanszékek, illetve intézetek elnevezése is mutatja. Ezt a szövegközpontú filológiai szemléletet ugyanakkor az empirikus munkát alapul vevő antropológusok továbbra is gyakran mint túlhaladt, múlt századról ránk maradt csökevényt kezelik, amellyel nem érdemes foglalkozni. Pedig az orientalisztika és az antropológia sok közös vonással rendelkezik: mindkettő a különbségeket, a különbözőségeket tartja vizsgálódása tárgyának, és mindkettő gyűjtőfogalom, amelyet elsősorban a vizsgált földrajzi terület, illetve a módszer határoz meg. Emiatt mindkét diszciplína körülhatárolása nehézségekbe ütközik: a Kelet (Orient) meghatározása legalább olyan önkényes, mint az antropológia tárgyának a definiálása. Az idők folyamán az antropológia szélesítette kutatási tárgyát, például a modern, fejlett városi kutatás és a történeti szemlélet bevonásával, és ezzel párhuzamosan az orientalisztika horizontja is tágult.

A Szovjetunió szétesése után a területén létrejött modern közép-ázsiai utódállamok, amelyekben az iszlám az uralkodó vallás, egyre inkább a nemzetközi érdeklődés középpontjába kerülnek, és külföldi kutatók számára is hozzáférhetőbbé válnak. Mindez a korábban nagyrészt Közel-Kelet-központú tanszékeket is látóhatárai szélesítésére készíti. A hagyományos orientalisztika művelőinek egy része egyre inkább érzi annak szükségességét, hogy a társadalomtudományok eredményeit és kidolgozott módszereit is figyelembe vegye. Mivel mindkét tudományág eredeti célja a Nyugattól különböző, „egzotikus” világok kutatása volt, így nem csoda, hogy további érintkezési pontot is találunk közöttük: mindkettő az európai gyarmatbirodalmak kialakításának melléktermékeként jött létre, sőt helyenként a gyarmatosítás fontos eszközévé is vált, és a mai napig viseli a „gyarmatosítás bűnének” súlyos terhét.

Mindezek elismerése mellett nehéz lenne tagadni, hogy mind az antropológusok, mind az orientalisták fontos feladatokat végeztek el idegen kultúrák leírásával. Még akkor is, ha Kelet-definíciójuk problematikus és erősen Európa-centrikus marad, a korai orientalisták kezdték meg a keleti kultúrák szisztematikus tanulmányozását, nekik köszönhető feledésbe merült írásrendszerek megfejtése, kihalt és kortárs nyelvek és kultúrák leírása. A 19. században és a 20. század első felében tevékenykedő Kelet-kutatók egy része polihisztorként egyebek között fontos néprajzi kutatómunkát is végzett. Sokrétű történeti, filológiai, régészeti és néprajzi munkájukkal nemcsak a humán tudományok alap-

jait vetették meg, hanem az antropológusokhoz hasonlóan az általuk gyűjtött tudás- anyaggal közvetett módon ugyan, de végeredményben hozzájárultak a kulturális relativizmus fogalmának kifejlesztéséhez, amely a kultúrák egyenrangúságát hangsúlyozza a korábban uralkodó hierarchikus rangsorolással szemben (ez még akkor is igaz, ha maguk nem is vallották a kulturális relativizmus nézeteit). Természetesen mindez nagyon röviden és erősen leegyszerűsítve mutat be egy bonyolult helyzetet. Az ideológiai dekolonizáció egyik legismertebb műve Edward Said (1978) *Orientalizmus* című könyve, amelynek egyik központi érve éppen az, hogy a Nyugatnak a Keletről alkotott képét a gyarmatosítás, az egyenlőtlen hatalmi erőviszonyok határozták meg. Manapság újabb és újabb publikációk finomítják, helyesbítik vagy éppen helytelenítik a Said által felvázolt képet. Egyebek között fontos észrevételük az újabb szerzőknek, hogy például az európai művészek közelítése a Kelet világához mennyiben különbözött a tudósok hozzáállásától: ahol a tudósok a keleti társadalmakban gyakran csak a stagnálást, ismétlődést látták, ott a nyugati művészek a Kelet másságából merítettek inspirációt modern megfogalmazásaikhoz. A Kelet és a Nyugat kapcsolata természetesen kölcsönös volt kezdettől fogva, és fontos arra is rámutatni, hogy ameddig a Nyugat a hagyományost kereste Keleten, a Kelet a modernet remélte Nyugaton megtalálni. A Kelet–Nyugat kapcsolatot sem lehet egyszerűen a gyarmati domináció keretein belül magyarázni, hanem a kapcsolatok bonyolultságának felismerésével együtt szükséges az adás és kisajátítás kölcsönös voltának hangsúlyozása is.²

Mindazáltal nem szabad szem elől tévesztenünk, hogy a Kelet és a Nyugat kettősségének hangsúlyozása továbbra is az Európa-centrizmus veszélyét rejti magában, akkor is, ha mindezt egy jó szándékú dekolonializációs ideológia kíséri. Nem elég, ha leszámolunk a hagyományos Kelet sztereotípiájával, szükség van arra is, hogy Európa-, illetve Nyugat-képünk sztereotipizált homogenitását is megkérdőjelezzük. Mindez különösen aktuális most, amikor az 1989. évi változásokat követően Európa szimbolikus határai is változnak: újabb csoportok gazdasági és politikai integrációja mögött mások szisztematikus kirekesztése húzódik. A következőkben azt igyekszünk egy konkrét, empirikus munkán alapuló példával bizonyítani, hogy a hagyományos Kelet–Nyugat kettősség még megreformált, „jóindulatú” formájában sem képes megfelelő keretet adni sok egyéb kulturális érintkezés megértéséhez, amelyek Nyugatról nézve periferikusnak tűnnek, vagy szinte teljesen láthatatlanok.

Az ujjurok Magyarországon

Az ujjurok neve nem teljesen ismeretlen Magyarországon, sőt a többi kelet-európai országhoz képest valószínűleg sokkal ismertebb az átlag magyar polgár előtt. Valószínűleg az is igaz, hogy legalább nevük ismerősebben cseng Magyarországon, mint sok más, saját nemzetállammal nem rendelkező etnikai kisebbség neve a világ bármely tájáról. Magyarország említése az orientalisztikai kutatásokkal és a Kelet–Nyugat kettősségével kapcsolatban azonnal érdekes problémákat vet fel. Az orientalizmusvita hagyományos Európa-meghatározása ugyanis Nyugat-Európára korlátozódott. Said (1978) már a német nyelvű irodalommal sem foglalkozott munkájában részletesen, és Közép- és Kelet-Európa többi országáról még kevesebb szó esett nála. Közép- és Kelet-Európa vi-

szonya a Kelettel – némi hasonlóság mellett – lényegesen más volt, mint Nyugat-Európáé. Erre különösen jó példa Magyarország, hiszen a magyarok Kelettel való kapcsolatát több sajátos vonás jellemzi. Ezek egyik legfontosabbika a magyarságtudat kettőssége (lásd Hofer 1994; 1996). Ez egyik oldalról a keresztény Európához való szoros tartozást és felzárkózási igényt foglalja magában, amely 1989 óta még fokozottabb hangsúlyt kap. Másrészről azonban az ázsiai eredet, a lovas nomád múlt, a magyar nyelv nem indoeurópai, hanem finnugor vagy még inkább török kapcsolatainak hangsúlyozása fontos eleme maradt a magyar nemzettudatnak, amely túlélte a szocialista korszakot, és – gyakran egy jobboldali politikai ideológia fontos részeként – az utóbbi évtizedekben ismételt hangsúlyt kapott.³ A magyar őshaza és a magyar nyelv eredetének kérdései mind a mai napig fontos területei a magyar történelmi, régészeti, néprajzi és nyelvtörténeti kutatóknak. Ezek a vizsgálatok sok fontos eredménnyel jártak, ugyanakkor lényeges szerepet játszottak és játszanak ma is a magyar nemzeti tudat formálásában. Ezeknek a kutatásoknak fontos része a török és mongol nyelvek, valamint a török és mongol nyelvű népek hagyományainak tanulmányozása.⁴

A Kelettel való találkozás későbbi fázisai közül talán a legfontosabb Magyarország három részre szakadása és a középső résznek az Oszmán Birodalomhoz való csatolása volt. A törökkel való több évszázados viaskodás és a török hódoltság kora olyan közvetlen kapcsolatot jelentett a Kelettel, amelyben a nyugat-európaiaknak nem volt részük. Nemcsak történelemórák, hanem irodalmi élmények egész sora elevenítette fel a keresztény magyarságnak a pogány törökkel való küzdelmét, amely egy sajátos Kelet-képet eredményezett. Ezt a Keletet nemigen hozták Belső-Ázsiával és a magyar származástudattal kapcsolatba. A török hódoltság irodalmi lecsapódásainak egy része egy, a nyugat-európaihoz hasonló, részben primitív, vad, kegyetlen, de ugyanakkor egzotikus, színes és romantikus Kelet-képet eredményezett. A Kelet-kapcsolatok sokrétűségéhez hozzátartozott a számtalan követjárás, a közép- és kelet-európaiaknak az Oszmán Birodalomban betöltött intellektuális szerepe. Ugyanakkor egy már gyengülő, hatalmát veszített Oszmán Birodalom egészen más arcát mutatta Közép- és Kelet-Európának. A 18. és 19. században az Ausztriával szemben vívott, bukással végződő magyar szabadságharcok számúzott vezetői több ízben az Oszmán Birodalomban találtak menedéket, amely legalább a kortársak között pozitív érzelmeket ébresztett a korábban ellenségként kezelt Kelettel szemben.⁵

Az itt erősen leegyszerűsített formában ismertetett sokrétűség, amely a magyarok Kelet-kapcsolatát jellemzi, a modern nemzettudatban egyrészt az ázsiai eredet hangsúlyozásában kap kifejezést, másrészt a keleti népekkel való több évszázados küzdelem emlékében. A kereszténység előtti dicsőséges ázsiai múlt és a Kelet mint ellenség kettős képe összeegyeztethetőnek bizonyult a mindmáig fennálló hivatalos felfogással, amely a magyar nyelv legközelebbi rokonságát a finnugor nyelvek körében keresi, de amely elismeri a magyarságnak a régi török népekkel való igen korai és intenzív kapcsolatát.⁶

1989 után, amely a Nyugathoz való szorosabb felzárkózási lehetőségeknek egészen új teret nyitott, megerősödtek és megszorodtak a korábban halkán és gyakran csak távolról hallható hangok, amelyek ismét a magyar–török nyelvi és etnikai kapcsolatok elsőbbségét hangsúlyozzák a finnugor rokonsággal szemben.⁷ Zimonyi István (1997:431) Szűcs Jenő (1997) munkájához írott utószavában az ilyen török–magyar rokonság elsőbbségét bizonyítani kívánó törekvéseket az úgynevezett kultúr-nemzet-koncepción

alapuló elméletekhez köti. Szemben az államnemzet koncepciójával, amelyben nyelvi, kulturális és állampolitikai keretek egyaránt fontos meghatározók, a kultúrnemzet-koncepció a nyelvi és kulturális tényezőn alapszik, amely nem esik egybe az állampolitikai kerettel.⁸ Az állampolitikai kereteken jóval túlmutató török–magyar rokonság elmélete a kultúrkoncepció keretébe sorolható, ahogyan ez a hozzáállás jellemzi a magyaroknak az ujjurokkal való rokonítását is. Bár nem hivatkozik konkrét forrásokra, Zimonyi (1997:431) megjegyzi, hogy a nem tudományos igényekkel fellépő ujjurelmélet elsősorban biológiai alapú kutatásokra épül, és hozzáfűzi, hogy ez a fajta rokonságelmélet ugyancsak arra az alapgondolatra megy vissza, hogy a nagy történeti múlttal rendelkező népek szerepét kivetíti a magyarságra. Az ilyen típusú eredetnosztalgia azt a fajta erősen romantizáló hozzáállást példázza, amely a klasszikus orientalisztikát is jellemezte, nélkülözve annak tudományos igényességét. Ugyanakkor egyoldalúan öncentrikus marad, amely az orientalisztika Európa-központúságával állítható párhuzamba. Érdekes az érem másik oldalát is szemügyre vennünk, és megvizsgálni, milyen tényezők alakítják a modern ujjurok öndefinícióját.

Az ujjurok

Az ujjurok a mai Kína északnyugati részén fekvő és a Kínai Népköztársaság ösztérületének mintegy egyhatodát magában foglaló Hszincsiang-Ujgur Autonóm Területen élnek, amelynek egyben névadó csoportját is alkotják. Óriási fizikai kiterjedése ellenére a földrajzi sajátosságainak következtében, amelynek jellemzői magas hegyláncok és nagy kiterjedésű kősvatagok, az autonóm terület összalakossága mindössze 17 millióra tehető. Ennek a számnak majdnem felét adják az ujjurok, akik egy török típusú nyelvet beszélő, letelepült, öntözéses földművelést folytató muszlim népcsoport. A kínai lakosság aránya jelenleg megközelíti a 40 százalékot.⁹ A kínain és ujjuron kívül a Hszincsiang-Ujgur Autonóm Terület lakói közé tartozik még tizenegy, a pekingi kormányzat által hivatalosan nemzeti kisebbségnek nyilvánított csoport, a kazakok, kínai mohamedánok (hui), kirgizek, mongolok, sibék, oroszok, tadzsikok, özbekek, tatárok, mandzsuk és daurok. A modern ujjurok formálásában kétségtelenül részt vettek az e területen őslakos indoíránai nyelveket beszélő csoportok, és a mai Mongólia területéről az 1. évezred második felében nagy számban bevándorló török nyelvű népek, többek között a régi ujjurok is. Ezenkívül tibeti, mongol és egyéb etnikai elemek tartós vagy időszakos jelenléte is hozzájárult etnogenezisükhöz. A terület iszlamizációja nagyjából egy időben zajlott a nyelvi eltörökösődéssel, és a 16. századra mindkét folyamat befejezettnek tekinthető. Noha a terület egy része többször került kínai fennhatóság alá a Han-dinasztia kora óta (i. e. 206 – i. sz. 220), csak a 18. század közepén vált a kínai birodalom szerves részévé. Muszlim lázadások és elszakadási kísérletek egész sora jellemezte a tartomány birodalmi történetét, amely 1911-ben a köztársaság kikiáltásával ért véget. A 20. század első felében a térség továbbra is kínai fennhatóság alatt állt, jóllehet ezt a korszakot kínai kiskirályok önkényuralma jellemezte, akik függetlenítették magukat a távoli kínai központtól, és egyre inkább a szovjet érdekszférába sodródtak (Forbes 1986). A központi kormány a kommunisták győzelme után, 1949-ben vette ismét kezébe a hatalmat, és tartja azóta is szigorú ellenőrzése alatt a területet.

A tartomány jelenlegi helyzetét a belső gyarmati függés jellemzi (Gladney 1998). A függőségi viszony fenntartását a területen tartózkodó kínai katonaság biztosítja. Az integrációt bevándorlással megoldani kívánó kormányzat az autonóm terület természeti kincseinek kiaknázására elsősorban Kína egyéb területeiről idevándoroltakat alkalmaz, akiket alkalmazási lehetőségekkel csábítanak a betelepülésre. A sivatagos részek többször voltak atomkísérletek színhelyei, és ezen a vidéken található az ország legnagyobb büntetőtáborai. 1992 óta a korábban immunitást élvező helyi muszlim kisebbségekre is kiterjesztették a kötelezően előírt születésszabályozást, amely az ország egyéb területein élő kínai lakossághoz képest egy fokkal engedékenyebb: városi házaspárok két, falusiak családonként maximum három gyermeket vállalhatnak.¹⁰ Mindazonáltal az érintettek az állam beavatkozását sérelmesnek tartják.

1986-ban mintegy fél évet töltöttem Urumcsiban, a Hszincsiang-Ujgur Autonóm Terület fővárosában, a Kínai Népköztársaság északkeleti részén. Kutatási engedély híján az idő nagy részét az ujgur nyelv tanulására fordítottam. Ugyan kapcsolataim nagy része ekkoriban ujgur értelmiségiekkel volt, magyar voltom ritkán váltott ki különösebb reakciót. Megváltozott a helyzet, amikor az 1990-es évek közepén többször hosszabb időt töltöttem az autonóm terület különböző oázisaiban és falvakban is, összesen mintegy nyolc hónapot. Az utóbbi években az ujugrok, legalábbis az ujgur értelmiség körében a magyar–ujgur rokonság elmélete közismertebbé vált. Az ujugrok és kínaiak viszonyát politikai és gazdasági egyenlőtlenség jellemzi, és így az ujugrokat Európához kapcsoló rokonságelmélet a nyilvánosság előtt, a szigorú cenzúra alatt álló ujgur nyelvű sajtóban és médiában nem közölhető, hiszen ez további ideológiai alapot szolgáltathat az ujgur elszakadási törekvések és az ujgur nacionalizmus számára. Ilyen körülmények között nehéz pontosan tudni, hogy honnan is származnak ezek a nézetek. Ujgur irodalmi folyóiratok és helyi fogyasztásra készült helytörténeti munkák könnyebben elkerülik a cenzorok figyelmét és tollát. Ezek gyakran közölnek irodalmi köntösbe öltöztetett cikkeket, amelyek burkolt vagy kevésbé burkolt formában komoly társadalomkritikát tartalmaznak. Ezek a folyóiratok igen népszerűek az ujgur értelmiség körében, falusi iskolák tanítói éppúgy olvassák, ha módjuk nyílik a városi könyvtár meglátogatására, mint városi állami alkalmazottak. Több beszélgetőpartnerem állította, hogy erre vonatkozó információja ilyen forrásból származott, bár abban nem voltak biztosak, hogy a cikkek eredetileg magyar szerzők írásainak ujgur fordításai lettek volna. Valószínűnek tűnik, hogy az ujugrok magyar „őshazakutatók” tollából származó írásokat olvastak, közvetlen fordításban vagy átdolgozott változatban.

Mindez a közelmúltban történhetett, és bár az értelmiség köreiben közismertnek tűnik, az ujgur–magyar rokonság elmélete legjobb tudomásom szerint mindeddig nem vált az ujgur identitás tárgyalásának szerves részévé. Noha a politikai helyzet az ilyen típusú témák nyílt feszegetését gátolja,¹¹ az ujgur értelmiség ismételten kísérleteket tesz arra, hogy identitását, ha korlátozott keretek között is, meghatározza és történetileg igazolja. Ezek a gondolatok óvatosan csomagolt formában hivatalos publikációként napvilágot látnak, bár némelyikük heteken belül a cenzúra feketelistájára kerülhet. Az ujgur identitást fél- vagy nem hivatalos módon tárgyaló munkák, illetve írásban soha meg nem jelenő értelmiségi beszélgetések során a magyar–ujgur kapcsolat egyelőre a kuriózum szintjén látszik megrekedni, és az ujgur értelmiség eddig nem reagált aktívan arra a lehetőségre, hogy a magyar rokonság révén ideológiailag Európához csatolja önmagát. Ilyen

gondolatnak nyoma sincs az amerikai kulturális antropológus Rudelonnak (1997) az ujjur identitást elemző munkájában, sem pedig a német földrajz szakos Hoppe (1998) elemzésében, amelynek központjában Hszincsiang etnikai csoportjai és azok egymáshoz való kapcsolata áll, noha mindkét szerző elsősorban az ujjur értelmiség körében kutatott. A szintén kulturális antropológus Gladney ugyancsak személyes tapasztalatok alapján egyenesen azt jelenti ki, hogy „szemben a kínai történelemszemlélettel, minden ujjur meg van arról győződve, hogy ősük a ma Hszincsiang néven ismert Tarim medence őslakói voltak” (Gladney 1998:49). Érvem tehát negatív megalapozottságú: amennyiben az ujjur értelmiség komolyan próbálkozna a magyar–ujjur rokonság ideológiai felhasználásával, akkor azt az etnikai identitást kutató külföldieknek is sietnének tudomására hozni. Erre azonban nem került sor, magyar látogatóknak is csak kuriózumként említik, és ezt is csak a 1990-es években.

Ennek több oka is lehet. Talán a legalapvetőbb az, hogy az ujjur identitás legfontosabb, sarkalatos pontja a területi hovatartozás. Erre épül Turgun Almas ujjur történész 1990-ben napvilágot látott és heteken belül betiltott könyve (fordítása: Almas 1994). A szerző figyelmen kívül hagyja a mai ujjurok igen bonyolult etnogenezisét, valamint a történeti valóságot, amely szerint a régi török nyelvű népek csak az első évezred második felében jelentek meg nagy számban ezen a területen, amelyet korábban elsősorban indoeurópai nyelveket beszélő népek laktak. Almas az ujjurok sok ezer éves jelenlétét hangsúlyozza jelenlegi lakhelyükön. Mindennek célja, hogy a domináns kínai féllel szemben hangsúlyozza népe területi elsőbbségét. A másik ok ezzel szorosan összefügg: az ujjur identitás alkotóelemeit elsősorban a jelenlegi területeiken őket körülvevő szomszédokkal való kapcsolatból meríti. Ezek a kapcsolatok alapvetően kétfélek: egyrésztől egy bizonyos szintű azonosulás figyelhető meg a volt Szovjetunió területén létrejött új belső-ázsiai köztársaságok népeivel. Meinecke (1922) kategóriáival élve az ujjur identitás is a kultúrnemzet koncepciójához közelít, hiszen kötődését tekintve, mint saját államisággal nem rendelkező kisebbség, szükségszerűen túllép az államnemzet keretein. Lehetőségei többértékek: kereshet azonosulást az iszlám világgal, a török nyelvű népekkel általában, illetve a szomszédos török nyelvű muszlim népekkel, amelyek az utóbbi években szabadultak fel a gyarmati sors alól. Egy Európához kötő rokonságelmélet nehezen illeszthető a fenti képbe, amely a kultúrnemzet kategóriájához hasonlít, mégis a területi kötődés dominál benne. Az a fajta felfogás, amely a nyelvi hovatartozást az etnikai hovatartozással azonosítja, rokonságról, illetve vérségi alapú kötődésről beszél. Ilyen (fikatív) alapokon áll az ujjur–magyar elmélet is. Terepmunkám az ujjurok között azonban sokkal bonyolultabb, az identitást befolyásoló tényezőre világít rá: a Hszincsiang területén élő ujjurok és a náluk sokkal kisebb számban jelen levő egyéb török nyelvű muszlim népek képviselői (kazak, özbek, kirgiz, tatár), részben éppen a hivatalos nemzetiségi politika eredményeképpen, nagyon is tudatosan vonják meg manapság az etnikai határokat. A közös vallási háttér, amelyet az iszlám biztosít, és a hasonló történelmi sors (idegen hatalom gyarmati uralma), valamint a nyelvek viszonylagos közelsége mind fontos kötődési alapot biztosítanak, de önmagában egyik sem magyarázza meg a modern ujjurok öndefiníciójának sokféleségét, amelynek másik fontos referenciapontját az őket domináló kínaiak adják.

Ugyancsak a területi hovatartozást hangsúlyozza a következő példa. Az autonóm terület homokkal borított romvárosainak egyik legfontosabb régészeti felfedezése azok

az indoeurópai típusú múmiák, amelyek a vidék eltörökösödését megelőző időkre datálhatók. Ami a modern identitás szempontjából fontos, az az, hogy a múmiák semmiképpen sem mutatnak a kínaiakéhoz hasonló fizikai tulajdonságokat, és így a modern ujugrok „nacionalizálták”, vagyis integrálták őket saját „nemzeti örökségükbe”. Bár a biológiai folytonosság szerepe tagadhatatlan, ebben az esetben az érvelés célja inkább a területi folytonosság igazolása, amely gyengíti a kínai fél elsőbbségi igényeit (Rudelson 1997).

A kínai nemzetiségi politika a szovjet modellt követi mind a nemzetiségek meghatározásában, mind pedig abban, hogy a nemzetiségeket elismeri, és bizonyos korlátozott jogok biztosításával kísérli meg őket szigorú ellenőrzése alatt tartani (Bergere 1979; Gladney 1991:66; Mackerras 1998). Az ujugrok ennek megfelelően autonómiát élveznek, noha ez az autonómia névleges. Az ujugrok „nemzetiségi sajátosságai” bizonyos keretek között hangsúlyozhatók, sőt ehhez állami támogatást is kaphatnak. A turistáknak szóló színes broszúrák az ujugrokat mint táncot és zenét szerető, színes folklorisztikai jelenséget mutatják be. Ujgur népi táncosok és népzeneészek töltik ki az ujgur nyelvű televízió műsoridejének jelentős részét, és iskolai szünetek alatt az ujgur iskolák egy része néptáncanfolyamot szervez kislányok számára, míg a fiúk ujgur népi hangszerek tanulására kapnak lehetőséget. Az ujgur kultúra ilyen módon való hivatalos elismerése annak tudatos folklorizációjában kap kifejezést, és az ujgur nemzeti örökség megfogalmazását engedélyezi hivatalosan, ámde erősen redukált formában. Ezzel a közéletben propagált definícióval szemben az ujgur identitás „házasított” keretek között családi és vallási ünnepek, étkezési, öltözködési szokások, házassági stratégiák, és a hétköznapi gyakorlatának megannyi, a hagyományokat követő, de egyben a megváltozott viszonyokra is rugalmasan reagáló formáján keresztül kap kifejezést és megerősítést.

A kínai kisebbségi politika a középiskola szintjéig biztosítja az anyanyelvi oktatást, ami azzal a következménnyel jár, hogy csak kevesen tudnak a nagyrészt kínai nyelven történő felsőoktatás követelményeinek megfelelni, még akkor sem, ha az előírások szerint a nemzetiségek fiataljai alacsonyabb felvételi ponttal juthatnak be az egyetemekre, mint kínai kortársaik.¹² Csak azokra az ujugr fiatalokra vár biztos, a kínai fiatalokéval egyenértékű karrier, akik szüleik kívánságára kiskoruk óta kínai nyelvű iskolában tanultak. Ezeket a fiatalokat, noha az ujugrt mint beszélt nyelvet igen jól bírják, a kínai nyelv magas, anyanyelvi szintű tudása, kínai nyelvű írásbeliségük és ezzel járó kínai „természetük” eltávolítja saját csoportjuk tagjaitól, akik csak félujgurnak tartják őket. Az értelmiség tehát egy sajátos, helyben lejátszódó *brain-drain* (agyelszívás) által megosztottá válik.¹³

A modern ujgur nemzeti kultúra legfontosabb alkotórészei a vallás, a nyelv és a területi hovatartozás. Mivel az iszlám vallást a kínai kormány az ujugrok között a politikai szeparatizmus szövetségeként és egyben konzervatív, feudális csökevényként tartja számon, a vallás mint identitásalkotó csak a magánszférában juthat teljes kifejezésre (Mackerras 1998:32–37). Az ujugrok területi hovatartozását és egységét saját autonóm területükön ássa alá az a politika, amely jó munkafeltételekkel és egyéb kedvezményekkel bátorítja Kína szegény tartományaiból a kínai telepések bevándorlását. Helyi lakosok és külföldi megfigyelők közül sokan tudni vélik, hogy a Hszincsiangba bevándorló kínaiak felmentést kapnak a Kína más vidékein kötelező születésszabályozás alól, amely városi családoknak egy-egy gyermeket engedélyez csak. Ezzel szemben, mint említettem, az 1990-es évek eleje óta a helyi muszlim kisebbségekre is bevezették a kötelező szüle-

tésszabályozást, amelyet az ujugrok, akiket hivatalosan kisebbségként (*az sanlik millät*) tartanak számon, ilyen körülmények között különösen sérelmesnek tartanak. A hivatalosan áttelepülők mellett szép számmal érkeznek a kínai tartományokból a „szocialista piacgazdaság” politikája következtében elszegényedett, nem hivatalos bevándorlók is, akiket az angol nyelvű szakirodalom *floating population*ként tart számon. Ők egyszerűen olcsó munkaerejüket hozzák a helyi piacra (Kane 1995:199). Ilyen körülmények között az ujugrok egyre inkább tartanak autonóm területük elkínaiasodásától és saját soraik felhígulásától. Ugyanakkor ez a politika éppen hogy erősíti a területi hovatartozás érzését.

A kínai hatóságok tehát következetesen elősegítik és bátorítják az ujugrok etnikai tudatának és ezzel együtt nemzeti örökségének ápolását mindaddig, amíg ezeket alapvetően ők maguk határozhatják meg. Ebből a definícióból sok egyéb elem hiányzik, így a vallás, az iszlám szerepe és a kulturális, illetve nyelvi kapcsolatok, amelyek az ujugrokat belső-ázsiai török nyelvű szomszédaihoz kötik. Ennek jegyében a kínaiak az ujugrokat mint saját, egzotikus nyelvét mind a mai napig megőrző, színes népcsoportot mutatják be, amely énekel, táncol, és amelynek nőtagjai különösen vonzóak, akiknek a világa furcsa, különös, egzotikumra egyszerre vonz és taszít (Gladney 1994). Más szóval ők a modern barbárok, akikkel szemben a Középső Királyság (Kína saját neve) évezredek óta meghatározza magát, és amely egyben elősegíti a kínai nemzet homogenitásának újszerű mítását.

Bár e cikk témája az etnikai identitás, ezt a fogalmat állandóan változó, dinamikus kategóriaként használom, amely nem tekinthető minden más identitásnál magasabban álló, azokat magában foglaló meghatározásként. Ugyanakkor a legszembevetőbb, „legnyilvánvalóbb” identitásszintek, elsősorban a nyelvi és vallási különbségek szociológiai elemzése nem feltétlenül segít annak megértésében, hogyan fejeződnek ki csoportkülönbségek a hétköznapi világában. Az identitások sokféleségét itt mindössze néhány példával szeretném érzékeltetni, olyanokkal, amelyekben az etnikai határokat jelző szimbólumok egyben csoportokon belüli viszonyok jelölésére is alkalmasak. Vagyis az identitás kifejezésének olyan szintjeiről van szó, amelyek csoporton (ez esetben az ujugrokon) belüli különbségeket fejeznek ki (nemek, generációk, társadalmi osztályok stb.), ugyanakkor etnikai határok kifejezésére is kiválóan alkalmasak. A megfelelő táplálkozásról vagy öltözködésről alkotott elképzelések egy, a kínaiaktól viszonylagosan elszigetelten élő, dél-hszincsiangi ujugur faluban a csoporton belüli különbségeket jelzik. A városi kontextusban, ahol a kínai jelenlét nagyon is számottevő, ugyanezek a jelek etnikai különbségek kifejezőivé is válhatnak, anélkül hogy elveszítenék eredeti, csoporton belüli jelentésüket. Sok ilyen jel csoporton belüli jelentése rejtett marad a másik etnikai csoport tagjai, ez esetben a kínaiak előtt. Egy ujugur asszony ruhája egy kínai megfigyelő számára legfeljebb azt árulja el, hogy viselője ujugur és nem kínai. De az ujugur megfigyelők látják azt is, hogy az asszony falusi vagy városi lakó-e, és a rafinált szabásról és az anyag minőségéről azt is meg tudják állapítani, hogy az illető a jobban kereső, privilegiált társadalmi csoportok egyikének tagja-e (állami alkalmazott, illetve annak felesége, esetleg egy gazdag kereskedőcsalád tagja), vagy pedig a szerényebb életmódra kényszerülők soraiból kerül ki. Az ujugur férfiak külső megjelenése, különösen a fejfedő kiválasztása alkalmas nemcsak a csoporton belüli vallási és területi identitás, hanem a foglalkozási, társadalmi és generációs különbségek kifejezésére is, míg a kínaiak számára ez a sokféleség összességében az ujugurokhoz való tartozást jelzi. Mindezek a szimbólumok

természetesen az idők folyamán változnak (például a parasztok igyekeznek az állami alkalmazottak divatját követni, akik aztán – önmaguknak az egyszerű emberektől való megkülönböztetése végett – újabb divatot kezdeményeznek), mégis mindig megmaradnak azon paraméterek között, amelyek a kínaitól való elhatároltságot biztosítják.

Az emberi „temperamentumról”, illetve természetéről szóló ujgur elképzelések, melyeknek szintén fontos szerepük van a másokkal való viszony meghatározásában, az emberi test alapvetően hideg vagy meleg beállítottságából indulnak ki. Leegyszerűsített formában az a lényege, hogy a hideg beállítottságú embernek meleg, a meleg természetűnek viszont többnyire hideg típusú ételekkel kell biztosítania a teste egyensúlyát. Az ételek meleg és hideg kategóriáinak semmi köze ezek hőmérsékletéhez, hanem kulturális megegyezésen alapulnak. A lényeg az, hogy az ujgurok a kínaiaktól való különbözőségüket nemcsak a szemmel látható fizikai és szokásbeli különbségekben látják (például abban, hogy szemben az ujgurokkal, a kínaiak rendszeresen fogyasztanak disznóhúst). A kínaiak vendégszeretetének egyébként egyoldalú elutasítása az ujgurok részéről annak az általános aggodalomnak a kifejezője is lehet, amely a hideg és meleg alapelve alapján való „természet”, illetve temperamentumszabályozást figyelembe nem vevő organizmusok potenciális tisztátalanságából fakad. Az emberi természetéről alkotott elképzelések is dinamikusak, és elutasítják a vérségi alapú besorolást. Temperamentum lehet alapvetően kínai vagy ujgur, vagy akármilyen más, néven nevezhető csoporthoz kötött (például a diaszpóráközösségek között, Kazahsztánban gyakran esik szó orosz vagy kazak természetéről).

Az emberi természetéről szóló elképzelések természetesen nem egységesek, és egyesek nagyobb súlyt fektetnek a biológiai predesztinációra, esetleg nemekhez és bőrszínhez is kötik a hideg vagy meleg vérmérsékletet. Sokkal gyakoribb azonban, hogy a temperamentumot nem adottnak, hanem szocializáció útján befolyásolhatónak tartják. Noha normatív alapokon sokan állítják, hogy a kínaiak és az ujgurok között nincs házasság, konkrét esetek kivételként erősítik a szabályt. Ilyen vegyes házasságok leszármazottainak esetében a szocializációs környezet (ujgur vagy kínai iskola) dönti el az egyén természetbeli és egyben etnikai hovatartozását is. Még egy örökbe fogadott kínai gyerek is felnőhet ujgur temperamentummal, ha ujgur családban nevelik, és ujgur iskolába jár. A felemás kategória ritkán tolerált, és gyakorlatilag az ujgur családból származó, de kínai iskolát végzettekre alkalmazzák csak a „félujgur” kifejezést. Vagyis olyan esetekre, ahol a szocializáció megosztott: a „vérségi” kapcsolat itt se döntő.

A normatív szinten tiltott és a gyakorlatban helyenként előforduló vegyes házasságok, valamint a csoportoknak a több évszázados egymás mellett élése természetesen feltételezi a kulturális kölcsönhatás megannyi lehetőségét. Egyebek között ezt tanúsítják a kínai jövevényszavak az ujgur nyelvben, különösen a déli dialektusban, vagy az étkezési kultúrában megfigyelhető számos kínai hatás. Ugyanakkor a Hszincsiangban élő ujgurok és kínaiak egyetértenek abban, hogy az itt született vagy legalább régóta itt élő kínaiak különböznek a Kína egyéb területeiről később ide érkezőktől, noha a különbség pontos mibenlétét nehezen lehet megfogalmazni.

Az etnikai identitást befolyásoló és kifejező tényezőket korántsem merítettük ki. Ezek a vonások igen gyakran csoportok közötti sztereotípiákban fogalmazódnak meg, amelyek valóságos megfigyeléseken, félreértéseken vagy feltételezéseken alapulnak (Bellér–Hann, sajtó alatt). Példáimmal az ujgur (és közvetve minden más) identitás bonyolult-

ságát próbáltam illusztrálni, amely területi kötődésen alapul, és egyrészt a kínai nemzetállam képviselőivel szemben határozza meg önmagát, másodsorban a környező, kulturálisan és nyelviileg kötődő csoportokkal való közös vonásainak óvatos elismerésével. Ezekben a bonyolult kapcsolatokban, amelyeknek szimbólumai a csoporton belüli különbségeket éppúgy képesek kifejezni, mint a más csoportokkal való határokat, egy Európához kötő származási-vérségi kapcsolatnak aligha lehet helye: ugyanis éppen a hét-köznapokban megnyilvánuló hasonlóságok vagy különbségek megfigyelésének vagy megállapításának lehetősége hiányzik. Ez pedig gátolja akár a távoli magyar, akár a török rokonság fenntartás nélküli elfogadását vagy legalább figyelembevételét az ujugrok pragmatikus identitásépítésében.

Összegzés

Az ujugrok állandó konfliktusban élnek az őket irányító kínai állammal, és a fölöttük hatalmat gyakorló etnikum képviselőivel. Ezt a kapcsolatot, mint ahogy általában az iszlám világ és egy másik nagy kultúrkör – például a kínai – találkozását sem lehet egyedül és kizárólagosan egy Kelet–Nyugat polaritással magyarázni. Természetesen Európa szerepe nem zárható teljesen ki az elemzésből, hiszen, amint láttuk, a kínai állam nemzetiségpolitikája a sztálinista szovjet modellt követi. A 20. század első felében az orosz gazdasági és kulturális hatás igen számottevő volt, különösen a tartomány északi részében. Ennek ellenére állíthatjuk, hogy a több mint háromszáz éves, többször megszakított gyarmati uralom eredményeként a modern ujugrok nemzetépítő erőfeszítése elsősorban a kínai és nem pedig a nyugati konstrukcióval való dialógus, illetve arra való reakció eredménye. Az ujugr nemzeti öntudatra ébredés a modernizáció szükségességének felismerésével szoros összefüggésben fejlődött, és az első ilyen irányú törekvések, amelyek az oktatás megreformálását érintették, valóban nyugatról kaptak ihletet (Bellér–Hann 2000). De ez a Nyugat nem Nyugat-Európa volt, hanem Európa két „beteg embere”: a hanyatló Oszmán Birodalom példája és a muszlim tatárok felvilágosodási mozgalma az ugyancsak szétesés előtt álló cári Oroszországban. Elsősorban a területtől nyugatra fekvő muszlim világ, az arab–perzsa kultúrkör hatásával kell számolnunk, noha az indiai szubkontinens irányából érkező befolyás sem volt jelentéktelen. Az európai nagyhatalmak, elsősorban a Közép-Ázsiában terjeszkedő Oroszország és az Indiában érdekelt Anglia e stratégiai fontos, ütközőzónának tekintett területen a „Great Game” néven közismertté vált politikai versengésen keresztül próbálta érvényesíteni a befolyását. Ennek ellenére sem az ő képviselőiknek, sem a mintegy fél évszázadon át itt működő svéd misszióknak a jelenléte nem hagyott jelentősebb nyomot a helyi kultúrában. Noha közismert, hogy Kínára a Nyugat felé nyitás milyen nagy hatást gyakorolt, a kínai–ujgur viszony megértésére a Kelet–Nyugat kettősség azért sem biztosít megfelelő keretet, mert a kínai–muszlim, illetve kínai–ujgur szembenállás gyökerei jóval a szocializmust megelőző korokra vezethetők vissza, legalább a 18. század közepére, amikor a terület először került tartósan a kínai birodalom fennhatósága alá.

A kínai állam részéről a kisebbségek folklorizálása hasonló mintát követ, mint amit az orientalizmusvita szószólói az európai gyarmatosítók sajátosságának tulajdonítottak: a kisebbséget egzotizáló sematikus reprezentáció többet mond a gyarmatosítókról, mint

az általuk ábrázolt alárendelt népcsoportokról. Más szóval kifejezve: vagy egy fordított, esetleg belső orientalizmussal (Gladney 1998:51) állunk itt szemben, vagy el kell fogadnunk, hogy az Európa-, illetve Nyugat-központú kiindulópont korlátolt, még akkor is, ha önkritikus, mivel nem egy kizárólag Európára jellemző sajátosság, hanem bizonyos egyenlőtlen erőviszonyok hívják életre. Az ujugrokat tehát a domináns, keleti partner „orientalizálja”.

Noha az Európához való kapcsolat (magyar–ujgur rokonság) már potenciálisan rendelkezésre áll, az ujugur értelmiség egyelőre nem élt ezzel a lehetőséggel, és nem építette bele nemzeti örökségének hivatalos vagy nem hivatalos ideológiájába. Lehet, hogy ez csak idő kérdése. Mindenesetre egy másik magyarázat is elképzelhető. Noha mind az ujugur, mind a magyar identitásnak fontos része a történelmi kontinuitás, a magyarok ázsiai rokonságtudatának a területiség gyenge láncszeme marad, hiszen az őshaza hol-léte továbbra is bizonytalan. Marad a vérségi alapokra építés lehetősége, mivel a területi kontinuitás csak a honfoglalástól kezdve válik fontossá.

A modern ujugurok körében éppen a pragmatikus megfontolásokon alapuló, területiségre és nem elsősorban vérségi alapokra épülő identitás az, amely gátolja az Európához kapcsoló ujugur–magyar rokonság elméletének ideológiai felhasználását. A területi kötődés alapvetősége az ujugur identitás konstrukciójában, azonban nem zárja ki a szomszéd, nyelvileg rokon, vallásilag, kulturálisan és történetileg hasonló tapasztalatokkal rendelkező népek felé való nyitottságot, és ez potenciálisan köti az ujugurokat az iszlám, illetve a török népek világa felé. A nemzeti hagyomány hangsúlyozása tehát önmagában nem feltétlenül elszigetelő, lehet befogadó oldala is. Izoláló tényezőként jelenik meg azonban a magyar identitáskonstrukcióban, amely egyszerre néz Kelet és Nyugat felé: származási ideológiáját tekintve önmagát Európa szerves részének, de ugyanakkor az európai népektől és nyelvektől elszigeteltnek tekinti, távoli rokonait a messze keleti őshazában keresi. Sem az ujugur identitás, amelyet nagymértékben a kínai állammal való kapcsolat határoz meg, sem a magyar, amelynek része a török népekhez (esetleg az ujugurokhoz) vagy akár Belső-Ázsiához való nosztalgikus kapcsolat, önmagában nem magyarázható a leegyszerűsített Kelet–Nyugat kettősséggel, amelyet az orientaliztika és az antropológia hagyományos, eredeti definíciója hallgatólagosan is magában rejt.

JEGYZETEK

1. Az ujugurok közötti kutatást a brit Economic and Social Science Research Council tudományos ösztöndíja (R000235709) tette lehetővé.
2. Lásd Braginsky (1997) kiváló cikkét, amelyben ilyen újabban kiadott munkákat ismertet.
3. A magyar nemzettudatnak ezt a sajátos kettősségét elemzi Armstrong (1982:47–51), Szűcs (1997).
4. A vonatkozó irodalmat terjedelmes volta miatt nem szükséges itt ismertetni; az olvasónak nagy segítségére lehetnek általános bibliográfiák, mint például a *Turkologischer Anzeiger*.
5. Bellér-Hann és Fleet gyűjteményének több cikke foglalkozik az Európában a Keletről, konkrétan a törökökről kialakított képpel (Bellér-Hann – Fleet 1995).
6. A téma újabb, érdembeli tárgyalásához lásd például Zimonyi (1997); Kovács–Veszprémy, szerk. (1997); Róna-Tas (1999).

7. A Magyarországon megjelent, erre a témára vonatkozó irodalomból példának említem Sára (1994) és Kiszely (1996) munkáját, amely utóbbi sok más idevágó bibliográfiai utalást tartalmaz. A külföldön már jóval hamarabb megindult ilyen irányú tevékenységet szépen példázza Érdy (1983; 1987).
8. A fogalmakat mint a modern nemzetté válás lehetséges útjait használja Meinecke (1922:1–22). Ugyancsak ezekkel a fogalmakkal dolgozik például Keményfi (1999).
9. A terület földrajzi sajátosságairól lásd például Weggel (1984), etnikai összetételéről lásd Grobe-Hagel (1991); Hoppe (1998).
10. A modern állapotokról általában lásd például Weggel (1984); Dillon (1995); Rudelson (1997); Bellér-Hann (1997; 1998); Hoppe (1998). A születésszabályozás helyi hatásáról lásd Bellér-Hann (1999).
11. Mind Kiszely (1996:399–400), mind Érdy (1983:23–29) hivatkoznak a kínai népzene kutató Du Yaxiong munkáira, amelyekre mint a magyar–ujgur rokonság közelségét megerősítő művekre hivatkoznak a szerzők. Ezek a munkák – mint a rájuk vonatkozó kínai kutatási eredmények nagy része – ismeretlenek maradnak az ujjur nagyközönség előtt.
12. A kínai államnak az etnikai kisebbségekkel szemben folytatott preferenciális politikájáról Hszin-csiangban lásd Sautman (1998).
13. Az ujjur értelmiséget az anyanyelvi oktatás részbeni lehetősége sajátos dilemma elé állítja, amelynek hátteréről lásd Rudelson (1997:127–129).

IRODALOM

ALMAS, TURGUN

1994 *Ujgury*. 1–2. Almaty.

ARMSTRONG, JOHN

1982 *Nations Before Nationalism*. Chapel Hill: The University of North Carolina Press.

BELLÉR-HANN, ILDIKÓ

1997 *The Peasant Condition in Xinjiang*. *Journal of Peasant Studies* 25(1):87–112.

1998 *Crafts, Entrepreneurship and Gendered Economic Relations in Southern Xinjiang in the Era of 'Socialist Commodity Economy'*. *Central Asian Survey* 17(4):701–718.

1999 *Women, Work and Procreation Beliefs in Two Muslim Communities*. In *Conceiving Persons: Ethnographies of Procreation, Substance and Personhood*. P. Loizos – P. Heady, eds. London: Athlone.

2000 *The Written and the Spoken. Literacy and Oral Transmission Among the Uyghur*. Berlin–Halle: Das Arabische Buch.

Sajtó alatt: *Temperamental Neighbours: Constructing Boundaries in Xinjiang, Northwest China*. In *Imagined Difference: Hatred and the Construction of Identity*. G. Schlee, ed. Münster–Hamburg–London: LIT Verlag.

BELLÉR-HANN, ILDIKÓ – FLEET, KATE

1995 *The Image of the Turks in Europe*. *Journal of Mediterranean Studies* 5(2):222–238.

BERGÈRE, MARIE-CLAIRE

1979 L'influence du modèle Soviétique sur la politique des minorités nationales en Chine. Le cas du Sinkiang (1949–1962). *Revue Française de Science Politique* 29(3):402–425.

BRAGINSKY, VLADIMIR I.

1997 Rediscovering the 'Oriental' in the Orient and Europe: New Books on the East-West Cultural Interface: A Review Article. *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*.

DILLON, MICHAEL

1995 Xinjiang: Ethnicity, Separatism and Control in Chinese Central Asia. *Durham East Asian Papers* 1. Durham: Department of East Asian Studies, University of Durham.

ÉRDY MIKLÓS

1983 Belső-ázsiai utam az ujugurok hazájába, Kína Sinkiang tartományába. New York. (Rádióelőadás-sorozat, mikrofonpéldány-másolat.)

1987 A magyar díszítőművészet alapelemeinek eurázsiai kapcsolatai. (Előadás a clevelandi 26. Magyar Kongresszuson, 1986. november 29-én az Árpád Akadémia Orientalisztikai Osztályának ülésén.) Cleveland: Árpád Könyvkiadó Vállalat.

FORBES, A. D. W.

1986 Warlords and Muslims in Chinese Central Asia. *A Political History of Republican Sinkiang 1911–1949*. Cambridge: Cambridge University Press.

GLADNEY, DRU

1991 Muslim Chinese. *Ethnic Nationalism in the People's Republic*. Cambridge (Mass.) – London: Council on East Asia Studies, Harvard University.

1994 Representing Nationality in China: Refiguring Majority/Minority Identities. *The Journal of Asian Studies* 53(1):92–123.

1998 Internal Colonialism and the Uyghur Nationality: Chinese Nationalism and its Subaltern Subjects. *Cahiers d'études sur la Méditerranée orientale et le monde turco-iranien* 25:47–63.

GROBE-HAGEL, KARL

1991 *Hinter der Grossen Mauer. Religionen und Nationalitäten in China*. Frankfurt am Main: Eichborn Verlag.

HOFER TAMÁS, SZERK.

1994 Hungarians Between 'East' and 'West'. Three Essays on National Myths and Symbols. Budapest: Museum of Ethnography.

1996 Magyarok Kelet és Nyugat közt. A nemzettudat változó jelképei. *Tanulmányok*. Budapest: Néprajzi Múzeum – Balassi Kiadó.

HOPPE, THOMAS

1998 [1995] Die ethnischen Gruppen Xinjiangs: Kulturunterschiede und interethnische Beziehungen. Hamburg: Institut für Asienkunde. 2. Auflage.

HOURANI, ALBERT

1991 *Islam in European Thought*. Cambridge: Cambridge University Press.

KANE, PENNY

1995 Population and Family Policies. *In* China in the 1990s. R. Benewick – P. Wingrove, eds. 193–203. London: Macmillan.

KEMÉNYFI RÓBERT

1999 Az etnikai tér és a nemzetállamiság eszméje. *Tabula* 2(2):3–24.

KISZELY ISTVÁN

1996 A magyarság őstörténete (Mit adott a magyarság a világnak). 1–2. köt. Budapest: Püski.

KOVÁCS LÁSZLÓ – VESZPRÉMY LÁSZLÓ, SZERK.

1997 Honfoglalás és nyelvészet. Budapest: Balassi Kiadó.

MACKERRAS, COLIN

1998 Han-Muslim and Intra-Muslim Social Relations in Northwestern China. *In* Nationalism and Ethnoregional Identities in China. W. Safran, ed. 28–46. London: Frank Cass.

MEINECKE, FRIEDRICH

1922 Weltbürgertum und Nationalstaat. Studien zur Genesis des deutschen Nationalstaates. München–Berlin.

RÓNA-TAS, ANDRÁS

1999 Hungarians and Europe in the Early Middle Ages: An Introduction to Early Hungarian History. Budapest: Central European University Press.

RUDELSON, JUSTIN J.

1997 Oasis Identities. Uyghur Nationalism Along China's Silk Road. New York: Columbia University Press.

SAID, EDWARD

1978 Orientalism. Western Conceptions of the Orient. London: Routledge – Kegan Paul.

SÁRA PÉTER

1994 A magyar nyelv eredetéről másképpen. Magyar–török rokon szavak, szókapcsolatok. Budapest: Arculat Bt.

SAUTMAN, BARRY

1998 Preferential Policies for Ethnic Minorities in China: the Case of Xinjiang. *In* Nationalism and Ethnoregional Identities in China. W. Safran, ed. 86–113. London: Frank Cass.

SZÚCS JENŐ

1997 A magyar nemzeti tudat kialakulása. Budapest: Balassi–JATE–Osiris.

WEGGEL, O.

1984 Xinjiang/Sinkiang: Das zentralasiatische China. Eine Landeskunde. Hamburg: Institut für Asienkunde.

ZIMONYI, ISTVÁN

1997 Utószó. In Szűcs Jenő: A magyar nemzeti tudat kialakulása. 425–439. Budapest: Balassi–JATE–Osiris.

ILDIKÓ BELLÉR-HANN

National heritage and identity among the Uyghur in China

The paper briefly considers the role of Oriental Studies and the complex relationship of Hungary with the Orient throughout its history. This is very different from the patterns emerging from the 'Orientalism' debate that is usually dominated with rather simplified views of the 'east meets west' type. The awareness of the Asian origins of the Hungarians has produced important scholarly work and at the same time has also become a significant element in the construction of Hungarian national heritage. The paper then looks at the national heritage discourse of the Uyghur, who from time to time are identified by some Hungarians as their closest relatives in Asia. The Uyghur are a Turkic speaking Muslim minority (numbering approximately 8 million) living in the Xinjiang Uyghur Autonomous Region in Northwest China. The Uyghur, whose autonomy is nominal, form the titular majority within the province, which makes up about one-sixth of the total area of the People's Republic. Although Hungarian 'homeland seekers' have recently managed to reach Uyghur intellectuals, at present few are prepared to use this in their official or unofficial national heritage discourse. Europe and the western world in general remain peripheral to Uyghur self-definition and national heritage construction.